

Maciej Tołwiński

ORCID: 0000-0002-6655-1476

mtolwinski@ajp.edu.pl

Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim

Wydział Prawa i Bezpieczeństwa

Bezpieczeństwo w dynamicznie zmieniającym się świecie

Studia nad bezpieczeństwem. Procesy, wyzwania, instytucje, red. Marlena Drygiel-Bielińska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2023, ss. 184

DOI: 10.34739/doc.2024.21.20

Monografia naukowa *Studia nad bezpieczeństwem. Procesy, wyzwania, instytucje* pod redakcją Marleny Drygiel-Bielińskiej jest zbiorem prac naukowych poświęconych szeroko pojętym zagadnieniom bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego¹. Marlena Drygiel-Bielińska pracuje w Instytucie Nauk o Bezpieczeństwie na Uniwersytecie w Siedlcach. Jej doświadczenie i kompetencje w dziedzinie bezpieczeństwa czynią ją odpowiednią osobą do redagowania tak obszernej publikacji, która ma na celu dostarczenie kompleksowej analizy współczesnych zagrożeń i strategii związanych z bezpieczeństwem. Problemem badawczym postawionym w niniejszym artykule recenzyjnym jest odpowiedź na pytanie, czy monografia *Studia nad bezpieczeństwem* dostarcza kompleksowej analizy współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa oraz skutecznych metod ich przeciwdziałania, co czyni ją wartościowym źródłem wiedzy dla naukowców, analityków oraz decydentów politycznych. Celem artykułu jest ocena, w jakim stopniu monografia przyczynia się do zrozumienia aktualnych problemów bezpieczeństwa oraz jakie nowe perspektywy i rozwiązania proponuje.

Publikacja ta jest wyjątkowa ze względu na interdyscyplinarny charakter podejścia do zagadnień bezpieczeństwa. Synkretyzm

¹ *Studia nad bezpieczeństwem. Procesy, wyzwania, instytucje*, red. M. Drygiel-Bielińska, Siedlce 2023.

nauk o bezpieczeństwie sprawia, że porusza ona różne wymiary przedmiotowe (polityczny, ekonomiczny, militarny czy ekologiczny) oraz podmiotowe – w kontekście wewnętrznym, narodowym i międzynarodowym czy w odniesieniu do jednostki. Prace zamieszczone w książce zostały napisane przez młodych adeptów nauk o bezpieczeństwie, w tym badaczy, doktorantów, studentów oraz absolwentów związanych z Instytutem Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu w Siedlcach. We wstępie zaznaczono, że publikacja ta ma na celu przedstawienie kilku wybranych podejść do problematyki bezpieczeństwa w różnorodnych kontekstach. Autorzy poszczególnych opracowań zwracają uwagę na istotne z ich punktu widzenia problemy współczesnych studiów nad bezpieczeństwem. Materiały te stanowią przyczynek i inspirację do dalszych rozważań na temat procesualnego i instytucjonalnego wymiaru współczesnego bezpieczeństwa oraz wyzwań i zagrożeń występujących w jego kontekście.

Rozwój analiz w zakresie bezpieczeństwa przestał kojarzyć się jedynie z aspektem militarnym czy realizacją „twardej” polityki. Pojawienie się wielu wymiarów w badaniach nad bezpieczeństwem może powodować problem rozmycia tej kategorii i ograniczenia jej możliwości eksplanacyjnych. Dlatego rozwój studiów nad bezpieczeństwem powinien brać pod uwagę te dylematy. Publikacja jest adresowana do szerokiego grona odbiorców zainteresowanych problematyką współczesnego bezpieczeństwa w jego różnych wymiarach. Może być przydatną lekturą dla badaczy, studentów i doktorantów, którzy skupiają się na analizowaniu zagadnień z przytoczonego zakresu oraz stanowiąc wstęp do rozwijania własnych studiów nad bezpieczeństwem dla osób spoza środowiska akademickiego.

Pierwszy rozdział, autorstw Marleny Drygiel-Bielińskiej, został poświęcony analizie uwarunkowań i trendów w globalnym środowisku bezpieczeństwa w kontekście geopolitycznym. Autorka omawia procesy globalizacji i regionalizacji, które odgrywają kluczową rolę we współczesnym porządku międzynarodowym². Porządek ten zwykle ulegał zmianie po zakończeniu poważnych konfliktów zbrojnych, co można zaobserwować na przykładzie historycznych porządków: westfalskiego, wiedeńskiego, wersalskiego oraz jałtańsko-poczdamskiego³.

² M. Drygiel-Bielińska, *Uwarunkowania i trendy w globalnym środowisku bezpieczeństwa w ujęciu geopolitycznym*, [w:] *ibidem*, s. 7.

³ R. Kuźniar, *Pozimnowojenne dwudziestolecie 1989–2010. Stosunki międzynarodowe na przełomie XX i XXI wieku*, Warszawa 2011, s. 435-436.

Obecnie kształt współczesnego ładu międzynarodowego jest przedmiotem wielu analiz i debat, ponieważ cechuje go niezwykła dynamika i brak jednoznacznego punktu odniesienia. Marlena Drygiel-Bielińska zwraca uwagę na politykę aktualnych i wschodzących mocarstw, które mają istotny wpływ na jego kształtowanie. W szczególności autorka analizuje znaczenie grupy BRICS (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny i Republika Południowej Afryki)⁴ oraz ich potencjalny wpływ na przyszłość globalnego systemu bezpieczeństwa⁵. Ten rozdział dostarcza wszechstronnej analizy uwarunkowań i trendów w globalnym środowisku bezpieczeństwa⁶. Autorka przedstawia złożony obraz współczesnego porządku międzynarodowego, podkreślając znaczenie współpracy międzynarodowej, rozwój nowych technologii oraz rolę wschodzących mocarstw⁷. Rozdział ten stanowi solidną podstawę do dalszych rozważań na temat współczesnych wyzwań bezpieczeństwa i strategii ich przeciwdziałania.

Kolejny rozdział, autorstwa Damiana Jarnickiego, skupia się na polityce bezpieczeństwa Polski w kontekście euroatlantyckim. Przeanalizowano tutaj rolę Polski jako członka NATO i UE⁸ oraz jej wkład w stabilizację regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Autor podkreśla znaczenie transformacji demokratycznej oraz wyzwania związane z balansowaniem między współpracą z USA a integracją europejską. Damian Jarnicki dość szczegółowo omawia współpracę Polski w ramach NATO i Unii Europejskiej, podkreślając, że członkostwo w tych organizacjach jest fundamentem polityki bezpieczeństwa narodowego Polski. Autor przedstawia kluczowe inicjatywy i operacje, w których Polska brała udział, a także analizuje wkład Polski w kolektywne bezpieczeństwo Europy⁹. Rozdział ten dostarcza wiedzy w za-

⁴ Cf. P. Kugiel, *Znaczenie grupy BRICS po rosyjskiej inwazji na Ukrainę*, „Biuletyn PISM” 2022, nr 99, s. 2.

⁵ Wpisuje się to w szeroką perspektywę badań autorki dotyczącą bezpieczeństwa międzynarodowego. Vide M. Drygiel-Bielińska, *Unia Europejska w procesie budowania pokoju w regionie Bałkanów Zachodnich. Problemy adaptacji*, Warszawa-Siedlce 2016; Eadem, *Kobiety w procesie budowania pokoju – perspektywa systemu międzynarodowego*, „Kwartalnik Naukowy OAP UW <e-Politikon>” 2019, nr 30, s. 8-28; Eadem, *Implikacje wojny w Ukrainie dla bezpieczeństwa Francji*, „Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne” 2023, nr 20, s. 59-76.

⁶ Cf. J.S. Nye jr, *Konflikty międzynarodowe. Wprowadzenie do teorii i historii*, Warszawa 2009, s. 292.

⁷ M. Drygiel-Bielińska, *Uwarunkowania i trendy...*, s. 32.

⁸ Cf. R. Wiśniewski, *Kultura strategiczna – czyli o kulturowych uwarunkowaniach polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Przegląd Strategiczny” 2012, nr 1, s. 172.

⁹ D. Jarnicki, *Główne wektory polityki bezpieczeństwa Polski w przestrzeni euroatlantyckiej*, [w:] *Studia nad bezpieczeństwem...*, s. 36-37.

kresie analizy polityki bezpieczeństwa Polski w kontekście euroatlantyckim. Autor omawia współpracę w ramach NATO i UE, politykę obronną, modernizację sił zbrojnych, bezpieczeństwo energetyczne oraz politykę wschodnią¹⁰. Rozdział ten stanowi cenne źródło informacji na temat strategii bezpieczeństwa Polski oraz wyzwań, przed którymi stoi państwo w zmieniającym się środowisku międzynarodowym.

W rozdziale trzecim, autorstwa Sławomira Cioka, akcent poznawczy położono w szczególności na relacje między Rosją a Białorusią w kontekście politycznym i wojskowym. Naukowej refleksji poddane zostało strategiczne znaczenie Białorusi dla Rosji oraz wpływ wspólnej polityki obronnej na bezpieczeństwo regionu¹¹. Zwrócono uwagę na dynamiczny charakter tych relacji oraz ich rolę w bezpieczeństwie Europy. Sławomir Ciok podkreśla strategiczne znaczenie Białorusi dla Rosji, szczególnie w kontekście geopolitycznym i militarnym. Autor omawia rolę Białorusi jako bufora między Rosją a NATO oraz jako partnera w realizacji wspólnych celów politycznych i wojskowych. Autor rozważa problematykę wspólnej polityki obronnej Rosji i Białorusi, w tym zintegrowane systemy dowodzenia, wspólne ćwiczenia wojskowe oraz współpracę w zakresie obrony przeciwrakietowej. Sławomir Ciok zaznacza, że taka współpraca wzmacnia potencjał obronny obu państw, ale również budzi obawy sąsiadujących krajów i NATO. Dodatkowo autor analizuje wpływ relacji polityczno-wojskowych między Rosją a Białorusią na bezpieczeństwo regionalne. Autor zwraca uwagę na zwiększoną aktywność wojskową w regionie, w tym na granicach NATO, oraz na potencjalne zagrożenia wynikające z dalszej integracji militarnej obu państw. Podkreśla, że relacje te mają bezpośredni wpływ na stabilność w Europie Środkowo-Wschodniej. W ostatniej części rozdziału autor omawia przyszłość relacji między Rosją a Białorusią. Zwraca uwagę na możliwe scenariusze dalszej integracji polityczno-wojskowej, w tym na potencjalne zagrożenia dla suwerenności Białorusi oraz na reakcje ze strony społeczności międzynarodowej¹². Autor podkreśla, że rozwój tych relacji będzie miał kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa regionalnego. Rozdział ten dostarcza kompleksowej analizy relacji poli-

¹⁰ Cf. S. Koziej, *Imperatyw trwałego bezpieczeństwa europejskiego*, [w:] *Bezpieczna Europa z perspektywy Wschodu*, red. W. Walkiewicz, Warszawa 2010, s. 44.

¹¹ Cf. K. Pelczyńska-Nałęcz, *Dokąd sięgają granice Zachodu 1990–2010*, Warszawa 2010, s. 19.

¹² S. Ciok, *Relacje polityczno-wojskowe Rosji i Białorusi*, [w:] *Studia nad bezpieczeństwem...*, s. 65–66; Cf. A. Legucka, *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa na obszarze Wspólnoty Niepodległych Państw*, Warszawa 2008, s. 7.

tyczno-wojskowych między Rosją a Białorusią. Autor omawia znaczenie Białorusi dla Rosji, wspólną politykę obronną oraz wpływ tych relacji na bezpieczeństwo regionalne. Materiał ten stanowi cenne źródło informacji na temat dynamiki współpracy militarnej między tymi państwami oraz jej konsekwencji dla europejskiego bezpieczeństwa.

W rozdziale czwartym, autorstwa Piotra Zakrzewskiego, poruszony jest temat prawnych aspektów walki z terroryzmem. Dokonano w nim analizy międzynarodowych i krajowych regulacji prawnych mających na celu zwalczanie terroryzmu oraz skuteczność tych działań w kontekście współczesnych wyzwań i zagrożeń. Autor omawia zarówno teoretyczne, jak i praktyczne aspekty legislacyjne, które wpływają na politykę antyterrorystyczną. W pierwszej części rozdziału Piotr Zakrzewski przedstawia przegląd międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących przeciwdziałania terroryzmowi. Omawia kluczowe konwencje międzynarodowe, takie jak Konwencja ONZ w sprawie zwalczania finansowania terroryzmu, Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu ataków terrorystycznych bombowych oraz inne traktaty, które określają zasady współpracy międzynarodowej w walce z terroryzmem¹³. Podkreśla także, że międzynarodowe regulacje prawne stanowią fundament dla działań antyterrorystycznych na poziomie krajowym. Współpraca międzynarodowa, wymiana informacji oraz wspólne operacje są kluczowymi elementami skutecznej polityki antyterrorystycznej¹⁴. Autor zwraca uwagę na znaczenie organów takich jak Interpol i Europol, które odgrywają istotną rolę w koordynacji działań antyterrorystycznych na arenie międzynarodowej. Kolejna część rozdziału koncentruje się na analizie krajowych regulacji prawnych dotyczących walki z terroryzmem. Piotr Zakrzewski omawia przypadki wybranych krajów, które wprowadziły szczególne środki prawne w celu przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym. Zwraca uwagę na różnorodność podejść do legislacji antyterrorystycznej, które zależą od specyfiki zagrożeń i struktury prawnej danego państwa. W trzeciej części rozdziału autor analizuje efektywność regulacji prawnych w walce z terroryzmem. Wskazuje na wyzwania związane z implementacją prawa antyterrorystycznego oraz ocenia, na ile skuteczne są wprowadzone środki. Autor podkreśla, że efektywność regulacji prawnych zależy od wielu czynników, w tym od

¹³ P. Zakrzewski, *Prawne aspekty przeciwdziałania terroryzmowi*, [w:] *Studia nad bezpieczeństwem...*, s. 84-86; Cf. J. Adamski, *Nowe technologie w służbie terrorystów*, Warszawa 2007.

¹⁴ Cf. R. Borkowski, *Terroryzm ponowoczesny*, Toruń 2006.

współpracy między organami ścigania, skutecznej wymiany informacji oraz odpowiedniego szkolenia służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo¹⁵.

Rozdział czwarty porusza również problemy prawne i etyczne związane z walką z terroryzmem. Piotr Zakrzewski omawia dylematy związane z ograniczaniem praw obywatelskich w imię bezpieczeństwa narodowego¹⁶. Autor zwraca uwagę na kontrowersje wokół stosowania inwigilacji, monitoringu oraz innych środków ograniczających prywatność obywateli. Wskazuje także na konieczność zachowania równowagi między zapewnieniem bezpieczeństwa a ochroną praw człowieka. Na zakończenie rozdziału autor przedstawia prognozy dotyczące przyszłości regulacji antyterrorystycznych. Autor zwraca uwagę na rozwój nowych technologii, takich jak sztuczna inteligencja i analiza big data, które mogą znacząco wpłynąć na skuteczność działań antyterrorystycznych. Piotr Zakrzewski podkreśla, że przyszłość regulacji prawnych w walce z terroryzmem będzie zależała od zdolności do adaptacji do zmieniających się zagrożeń oraz od woli politycznej do współpracy międzynarodowej¹⁷. Rozdział czwarty monografii *Studia nad bezpieczeństwem* pod redakcją Marleny Drygiel-Bielińskiej dostarcza wszechstronnej analizy prawnych aspektów walki z terroryzmem. Piotr Zakrzewski przedstawia zarówno międzynarodowe, jak i krajowe regulacje prawne, oceniając ich efektywność¹⁸ oraz wskazując na wyzwania i dylematy związane z implementacją prawa antyterrorystycznego. Rozdział ten stanowić może cenne źródło informacji na temat współczesnych ram prawnych w walce z terroryzmem oraz inspirację do dalszych badań nad skutecznością i etyką regulacji antyterrorystycznych.

Piąty rozdział książki, autorstwa Sławomira Wierzbickiego, skupia się na analizie teorii potęgi powietrznej oraz jej znaczeniu w kontekście geopolitycznym i strategicznym. Przedstawiono w nim rozwój technologii lotniczych i raketowych oraz ich wpływ na strategię obronną państw. Omówiono także historyczne i współczesne przykłady wykorzystania potęgi powietrznej w konfliktach zbrojnych. W pierwszej części Sławomir Wierzbicki przedstawia historyczny roz-

¹⁵ P. Zakrzewski, *Prawne aspekty...*, s. 88.

¹⁶ Cf. P. Durys, F. Jasiński, *Walka z terroryzmem międzynarodowym*, Bielsko-Biała 2005.

¹⁷ P. Zakrzewski, *Prawne aspekty...*, s. 95.

¹⁸ Cf. M. Tołwiński, *Kategorie wojny i pokoju w koncepcjach bezpieczeństwa społecznego Ericha Fromma i Bertranda Russella*, Siedlce 2021.

wój potęgi powietrznej, zaczynając od pierwszych prób wykorzystania balonów i sterowców w celach militarnych w XIX wieku, aż po współczesne zaawansowane technologie lotnicze. Autor omawia kluczowe etapy ewolucji lotnictwa wojskowego, takie jak rozwój samolotów myśliwskich i bombowców w czasie pierwszej i drugiej wojny światowej, a także znaczenie lotnictwa w zimnej wojnie. Zwraca uwagę na przełomowe momenty w historii potęgi powietrznej, takie jak bitwa o Anglię, która pokazała znaczenie kontroli przestrzeni powietrznej w konfliktach zbrojnych. Sławomir Wierzbicki podkreśla, że rozwój technologii lotniczych miał kluczowe znaczenie dla kształtowania strategii obronnych państw oraz dla rozwoju doktryn wojskowych¹⁹.

Treść kolejnej części rozdziału skupia się na analizie teorii potęgi powietrznej, rozwiniętych przez kluczowych teoretyków, takich jak Giulio Douhet, Billy Mitchell i John Warden. Sławomir Wierzbicki omawia ich poglądy na temat roli lotnictwa w wojnie oraz wpływu potęgi powietrznej na strategię i taktykę wojskową. Giulio Douhet, włoski teoretyk wojskowy w swojej pracy *The Command of the Air* argumentował, że dominacja w powietrzu jest kluczowym elementem zwycięstwa w wojnie. Douhet uważał, że zmasowane bombardowania strategiczne mogą złamać wolę przeciwnika i zmusić go do kapitulacji. Billy Mitchell, amerykański generał, który był pionierem w dziedzinie lotnictwa wojskowego, podkreślał znaczenie niezależnych sił powietrznych i argumentował, że lotnictwo może odegrać decydującą rolę w przyszłych konfliktach. Jego testy z niszczeniem okrętów przy użyciu bomb lotniczych były przełomowe i miały wpływ na rozwój lotnictwa marynarki wojennej. John Warden, współczesny teoretyk, który rozwijał koncepcję „pięciu pierścieni” jako modelu strategicznego twierdził, że kluczowe elementy infrastruktury przeciwnika, takie jak dowodzenie, systemy komunikacji i zaopatrzenia, powinny być priorytetowymi celami ataków lotniczych²⁰.

Sławomir Wierzbicki poddaje naukowej refleksji znaczenie potęgi powietrznej w kontekście współczesnych konfliktów zbrojnych. Autor omawia i wyjaśnia przypadki użycia lotnictwa w różnych konfliktach, takich jak wojna w Zatoce Perskiej, wojna na Bałkanach, interwencje w Afganistanie i Iraku oraz współczesne operacje przeciwko Państwu Islamskiemu. Wojna w Zatoce Perskiej: operacja

¹⁹ S. Wierzbicki, *Teoria i znaczenie potęgi powietrznej a geopolityczna ewolucja nuklearnej triady strategicznej*, [w:] *Studia nad bezpieczeństwem...*, s. 98-100.

²⁰ *Ibidem*, s. 105.

„Desert Storm” była jednym z pierwszych konfliktów, w których potęga powietrzna odegrała kluczową rolę. Zmasowane naloty na cele irackie umożliwiły szybkie osiągnięcie celów strategicznych i przyczyniły się do minimalizacji strat po stronie koalicji. Wojna na Bałkanach: kampania powietrzna NATO w 1999 roku przeciwko Serbii była kolejnym przykładem skutecznego wykorzystania potęgi powietrznej do osiągnięcia celów politycznych i militarnych bez konieczności użycia wojsk lądowych na dużą skalę. Interwencje w Afganistanie i Iraku: w obu tych konfliktach lotnictwo odegrało kluczową rolę w eliminacji kluczowych celów przeciwnika, wsparciu operacji lądowych oraz prowadzeniu działań przeciwpartyzanckich²¹.

W ostatniej części rozdziału Sławomir Wierzbicki omawia rozwój nowoczesnych technologii lotniczych, które mają wpływ na przyszłość potęgi powietrznej. Autor zwraca uwagę na znaczenie dronów, samolotów stealth, hipersonicznych pocisków oraz systemów obrony przeciwrakietowej. Bezzałogowe statki powietrzne (UAV) odgrywają coraz większą rolę w operacjach wojskowych, umożliwiając precyzyjne uderzenia na cele wroga bez narażania życia pilotów. Drony są również wykorzystywane do zadań rozpoznawczych i wywiadowczych. Technologie stealth, które pozwalają na minimalizowanie wykrywalności samolotów przez radary przeciwnika, są kluczowym elementem nowoczesnej potęgi powietrznej. Przykłady to samoloty takie jak F-22 Raptor i F-35 Lightning II. Rozwój hipersonicznych pocisków, które mogą osiągać prędkości przekraczające Mach 5, stanowi nowy wyzwanie dla systemów obrony przeciwrakietowej i może znacząco zmienić charakter przyszłych konfliktów. Nowoczesne systemy obrony przeciwrakietowej, takie jak THAAD (Terminal High Altitude Area Defense) i Iron Dome, są kluczowe dla ochrony przed atakami rakietowymi i stanowią istotny element strategii obronnej wielu państw²². Rozdział piąty omawianej publikacji dostarcza wielowątkowego opisu i wyjaśnienia teorii i znaczenia potęgi powietrznej w kontekście geopolitycznym i strategicznym. Sławomir Wierzbicki przedstawia zarówno historyczny rozwój lotnictwa wojskowego, jak i współczesne technologie oraz ich wpływ na strategię obronną państw. Część ta stanowi cenne źródło informacji na temat roli potęgi powietrznej w konfliktach zbrojnych oraz przyszłych trendów w tej dziedzinie.

²¹ Ibidem. Cf. A. Polak, *Geneza i ewolucja zasad sztuki wojennej*, Warszawa 2003.

²² S. Wierzbicki, *Teoria i znaczenie...*, s. 111. Cf. N. Chomsky, *Hegemonia albo przetrwanie*, Warszawa 2005.

Szósty rozdział koncentruje się na zagadnieniu ekonomicznej przestępczości zorganizowanej. W rozdziale autorstwa Mariusza Wódki przedstawiono jej różnorodne formy, wpływ na bezpieczeństwo państwa oraz metody przeciwdziałania tym zagrożeniom²³. Analiza uwzględnia zarówno krajowe, jak i międzynarodowe aspekty przestępczości zorganizowanej. W pierwszej części rozdziału autor przedstawia definicję i charakterystykę ekonomicznej przestępczości zorganizowanej. Podkreśla, że obejmuje ona nielegalne działania prowadzone przez zorganizowane grupy przestępcze, które dążą do osiągnięcia korzyści finansowych. Przykłady takich działań to pranie brudnych pieniędzy, oszustwa finansowe, korupcja, handel narkotykami oraz nielegalny handel bronią. Autor omawia różne przykłady ekonomicznej przestępczości zorganizowanej, które mają istotny wpływ na gospodarki państw. Analizuje przypadki takie jak: pranie brudnych pieniędzy, oszustwa finansowe oraz korupcja²⁴.

Kolejna część rozdziału koncentruje się na analizie wpływu ekonomicznej przestępczości zorganizowanej na bezpieczeństwo państwa. Mariusz Wódka podkreśla, że stanowi ona poważne zagrożenie dla stabilności gospodarczej, politycznej i społecznej. Autor omawia kilka kluczowych aspektów tego wpływu, takie jak: destabilizacja gospodarki, zagrożenie dla instytucji państwowych oraz społeczne skutki przestępczości zorganizowanej. W ostatniej części rozdziału Mariusz Wódka omawia różne metody przeciwdziałania ekonomicznej przestępczości zorganizowanej. Autor zwraca uwagę na znaczenie współpracy międzynarodowej, rozwój narzędzi analitycznych oraz implementację skutecznych regulacji prawnych. Przedstawia również przykłady skutecznych działań antyprzestępczych, które były realizowane na poziomie krajowym i międzynarodowym²⁵. Rozdział szósty recenzowanej publikacji dostarcza analizy ekonomicznego aspektu przestępczości zorganizowanej. Mariusz Wódka przedstawia definicję, przykłady, wpływ na bezpieczeństwo państwa oraz metody przeciwdziałania temu zjawisku. Rozdział ten stanowi cenne źródło informacji na temat współczesnych zagrożeń związanych z tą formą przestępczości oraz skutecznych strategii zwalczania tego rodzaju działalności.

²³ Cf. J. Czaputowicz, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, Warszawa 2012.

²⁴ M. Wódka, *Ekonomiczna przestępczość zorganizowana jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Studia nad bezpieczeństwem...*, s. 117.

²⁵ Ibidem, s. 118-119.

W rozdziale siódmym, autorstwa Krystiana Kiszki, poruszono temat etycznych i prawnych dylematów związanych ze stosowaniem tortur w kontekście bezpieczeństwa personalnego. Naukowej refleksji poddano tutaj różne metody tortur, ich skutki oraz dyskusje na temat legalności i dopuszczalności stosowania takich środków w walce z terroryzmem²⁶. Krystian Kiszka przedstawia definicję tortur, odwołując się do międzynarodowych konwencji i dokumentów prawnych, takich jak Konwencja ONZ przeciwko torturom oraz Europejska Konwencja Praw Człowieka. Autor zwraca uwagę, że tortury są definiowane jako celowe zadawanie bólu lub cierpienia fizycznego bądź psychicznego w celu uzyskania informacji, przyznania się do winy, zastraszenia lub ukarania osoby²⁷.

Następnie omawia historyczny kontekst stosowania tortur. Krystian Kiszka przedstawia, jak tortury były stosowane w różnych epokach i kulturach, począwszy od starożytności, poprzez średniowiecze, aż po współczesność. Autor zwraca uwagę na zmieniające się podejście do tortur na przestrzeni wieków, w tym na rozwój praw człowieka i międzynarodowych regulacji mających na celu zakazanie stosowania tortur. Analizuje różne metody tortur, które były i są stosowane na całym świecie. Dzieli je na metody fizyczne i psychiczne, podkreślając, że obie formy mogą mieć równie destrukcyjny wpływ na ofiary. Przykłady metod fizycznych to m.in. bicie, elektrowstrząsy, podtapianie (waterboarding) oraz przetrzymywanie w nieludzkich warunkach. Metody psychiczne obejmują izolację, deprywację sensoryczną, groźby i zastraszanie. Następnie autor opisuje i wyjaśnia skutki tortur na poziomie fizycznym i psychicznym. Podkreśla, że tortury mają długotrwałe konsekwencje dla zdrowia ofiar, w tym uszkodzenia ciała, przewlekły ból, zaburzenia stresu pourazowego (PTSD), depresję i inne problemy zdrowotne. Badacz zwraca również uwagę na społeczno-kulturowe konsekwencje tortur, takie jak stygmatyzacja ofiar oraz erozja zaufania do instytucji państwowych²⁸.

Etyczne dylematy związane ze stosowaniem tortur stanowią dalszą część opracowania. Krystian Kiszka przedstawia argumenty zarówno zwolenników, jak i przeciwników w kontekście bezpieczeństwa narodowego. Zwolennicy argumentują, że tortury mogą być uzasadnione w sytuacjach nadzwyczajnych, takich jak zapobieganie

²⁶ Cf. M. Kerrigan, *Dzieje tortur od starożytności do dziś*, Warszawa 2012.

²⁷ K. Kiszka, *Tortury a bezpieczeństwo personalne w przestrzeni społecznej*, [w:] *Studia nad bezpieczeństwem...*, s. 138-140.

²⁸ Ibidem, s. 132-140.

zamachom terrorystycznym. Przeciwnicy z kolei podkreślają, że tortury są nieetyczne, naruszają prawa człowieka i mogą prowadzić do fałszywych zeznań. Autor analizuje również prawne aspekty stosowania tortur. Przedstawia międzynarodowe i krajowe regulacje prawne, które zakazują ich realizowania, takie jak Konwencja ONZ przeciwko torturom, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych oraz krajowe kodeksy karne. Zwraca uwagę na wyzwania związane z egzekwowaniem tych regulacji oraz na przypadki naruszeń prawa przez państwa²⁹.

W ostatniej części rozdziału omówiono stosowanie tortur w kontekście współczesnych konfliktów zbrojnych i walki z terroryzmem. Autor przedstawia przykłady przypadków stosowania tortur przez różne państwa, w tym Stany Zjednoczone w ramach „wojny z terroryzmem” po zamachach z 11 września 2001 roku. Analizuje również działania organizacji międzynarodowych i pozarządowych, które dążą do zwalczania praktyk tortur i ochrony praw ofiar³⁰. Rozdział ten dostarcza wiedzy odnośnie etycznych i prawnych dylematów związanych ze stosowaniem tortur w kontekście bezpieczeństwa personalnego. Krystian Kiszka przedstawia definicje, historyczny kontekst, metody, skutki oraz etyczne i prawne aspekty stosowania tortur. Rozdział ten stanowi wartościowe źródło informacji na temat współczesnych debat wokół stosowania tortur oraz inspirację do dalszych badań nad skutecznością i etyką tych praktyk.

Rozdział ósmy publikacji skupia się na oznaczeniu roli służb specjalnych w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski. Jego autorem jest Jarosław Serdakowski. Szczegółowo omawia on zadania, kompetencje oraz struktury polskich służb specjalnych, a także podkreśla znaczenie współpracy międzynarodowej w kontekście rosnących zagrożeń globalnych. Autor przedstawia szeroki zakres zadań i kompetencji polskich służb specjalnych, takich jak Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne. Zwraca uwagę, że służby te są odpowiedzialne za ochronę bezpieczeństwa narodowego poprzez zbieranie i analizowanie informacji, zwalczanie terroryzmu, przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej oraz monitorowanie zagrożeń zewnętrznych³¹.

²⁹ Ibidem, s. 141. Cf. P. Zimbardo, *Efekt Lucyfera*, Warszawa 2009.

³⁰ Ibidem, s. 139-142.

³¹ J. Serdakowski, *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Studia nad bezpieczeństwem...*, s. 144. Cf. W. Kitler, A. Skra-

Jarosław Serdakowski opisuje i wyjaśnia struktury organizacyjne polskich służb specjalnych, podkreślając, że są one zorganizowane w sposób umożliwiający efektywne wykonywanie swoich zadań. Zwraca słusznie uwagę na hierarchiczny układ, który zapewnia jasność w podziale kompetencji oraz umożliwia szybkie reagowanie na pojawiające się zagrożenia. W kolejnej części rozdziału autor podkreśla znaczenie współpracy międzynarodowej dla skutecznego działania. Jarosław Serdakowski wskazuje, że współdziałanie z międzynarodowymi partnerami, takimi jak NATO, Unia Europejska oraz Interpol, jest kluczowe dla wymiany informacji wywiadowczych, koordynacji działań antyterrorystycznych oraz zwalczania transnarodowej przestępczości zorganizowanej.

Cenna poznawczo w recenzowanym materiale jest również debata nad współczesnymi wyzwaniami i zagrożeniami, z którymi muszą się mierzyć polskie służby specjalne. Wskazuje na rosnące zagrożenie ze strony cyberprzestępczości, działalności terrorystycznej oraz destabilizujących działań innych państw. Autor zwraca uwagę na potrzebę ciągłego doskonalenia metod pracy operacyjnej oraz rozwijania nowych technologii, które mogą wspierać pracę służb specjalnych. Na zakończenie rozdziału Jarosław Serdakowski przedstawia prognozy dotyczące przyszłości polskich służb specjalnych. Autor podkreśla, że w obliczu dynamicznie zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa służby będą musiały dostosowywać swoje strategie i metody działania do nowych wyzwań. Jarosław Serdakowski zwraca uwagę na konieczność inwestowania w rozwój kadr, szkolenia specjalistyczne oraz wprowadzenie innowacyjnych technologii, które mogą znacząco poprawić efektywność działań³². Rozdział ten dostarcza wiedzy w zakresie roli służb specjalnych w systemie bezpieczeństwa narodowego. Jarosław Serdakowski szkicuje zadania, kompetencje oraz struktury polskich służb. Podkreśla także znaczenie współpracy międzynarodowej i adaptacji do współczesnych wyzwań. Część ta stanowi cenne źródło informacji na temat funkcjonowania służb. Może stanowić dobrą inspirację do dalszych badań nad ich rolą w zapewnieniu bezpieczeństwa narodowego.

Ostatni rozdział monografii, autorstwa Anety Grabowskiej i Martynty Kropiwiiec, przedstawia szczegółową analizę systemu dowo-

bacz, *Ochrona ludności i obrona cywilna w świetle współczesnych uwarunkowań bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2009.

³² J. Serdakowski, *Służby specjalne...*, s. 152.

dzenia siłami zbrojnymi w II Rzeczypospolitej. Zawarto w nim omówienie struktury dowodzenia, kompetencje poszczególnych organów oraz wpływ tych rozwiązań na przygotowanie do obrony państwa. Aneta Grabowska i Martyna Kropiwiec rozpoczynają swoją naukową refleksję od przedstawienia struktury systemu dowodzenia siłami zbrojnymi w II Rzeczypospolitej³³. Autorki omawiają kluczowe elementy tego systemu, takie jak Sztab Generalny, Ministerstwo Spraw Wojskowych oraz poszczególne dowództwa operacyjne. Podkreślają, że system ten był wynikiem doświadczeń z okresu I wojny światowej oraz wojny polsko-bolszewickiej, które miały istotny wpływ na kształtowanie doktryny wojskowej i organizacji sił zbrojnych. Autorki opisują i wyjaśniają kompetencje poszczególnych organów dowodzenia, wskazując na ich rolę w przygotowaniu i prowadzeniu działań wojskowych. Grabowska i Kropiwiec podkreślają znaczenie Sztabu Generalnego jako centralnego organu planowania i koordynacji działań operacyjnych, a także roli Ministerstwa Spraw Wojskowych w zakresie administracji wojskowej, zaopatrzenia oraz szkolenia kadr³⁴.

Autorki ukazują, jak struktura systemu dowodzenia wpłynęła na przygotowanie II Rzeczypospolitej do obrony w obliczu zagrożeń zewnętrznych. Omawiają kluczowe plany obronne, takie jak Plan Zachód i Plan Wschód, które miały na celu zabezpieczenie granic państwa przed agresją ze strony Niemiec i Związku Radzieckiego. Zwracają uwagę na wyzwania logistyczne i organizacyjne, z którymi borykały się polskie siły zbrojne oraz na wpływ tych wyzwań na efektywność działań obronnych w 1939 roku. Przedstawiają również wnioski wyciągnięte z kampanii wrześniowej, która zakończyła się klęską II Rzeczypospolitej. Grabowska i Kropiwiec poddają analizie przyczyny tej przegranej, takie jak brak dostatecznych sił i środków, opóźnienia w mobilizacji oraz problemy z koordynacją działań poszczególnych formacji wojskowych. Podkreślają, że mimo heroizmu i determinacji polskich żołnierzy, system dowodzenia nie był w stanie sprostać wyzwaniom dynamicznie zmieniającej się sytuacji na froncie. W ostatniej części rozdziału Aneta Grabowska i Martyna Kropiwiec przedstawiają lekcje, jakie współczesne siły zbrojne mogą wyciągnąć

³³ A. Grabowska, M. Kropiwiec, *System dowodzenia siłami zbrojnymi w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Studia nad bezpieczeństwem...*, s. 162. Cf. P. Stawecki, *Ustawodawstwo wojskowe II Rzeczypospolitej 1921–1926*, Warszawa 1990.

³⁴ A. Grabowska, M. Kropiwiec, *System dowodzenia...*, s. 165. Cf. P.K. Marszałek, *Najwyższe ustawodawstwo wojskowe w systemie ustrojowym II Rzeczypospolitej*, Wrocław 2011.

z doświadczeń II Rzeczypospolitej. Zwracają uwagę na znaczenie elastyczności i adaptacyjności struktur dowodzenia, konieczność szybkiej mobilizacji oraz efektywnej koordynacji działań operacyjnych. Podkreślają również, że współczesne siły zbrojne powinny inwestować w rozwój technologii i nowoczesnych środków łączności, które mogą znacząco poprawić efektywność dowodzenia w warunkach konfliktu zbrojnego³⁵. Treścią ostatniego rozdziału jest szczegółowa analiza systemu dowodzenia siłami zbrojnymi w II Rzeczypospolitej. Aneta Grabowska i Martyna Kropiwiec omawiają struktury dowodzenia, kompetencje poszczególnych organów oraz wpływ tych rozwiązań na przygotowanie do obrony państwa. Rozdział ten stanowi cenne źródło informacji na temat historycznych doświadczeń wojskowych oraz lekcji, jakie mogą być wyciągnięte dla współczesnych sił zbrojnych.

Książka *Studia nad bezpieczeństwem. Procesy, wyzwania, instytucje* pod redakcją Marleny Drygiel-Bielińskiej stanowi wartościowe źródło wiedzy na temat współczesnych szans, wyzwań i zagrożeń związanych z współczesnym bezpieczeństwem narodowym i międzynarodowym. Prace zawarte w publikacji dostarczają kompleksowej wiedzy z różnorodnych aspektów bezpieczeństwa, od zagrożeń terrorystycznych, poprzez przestępczość zorganizowaną, aż po strategię obronne państw. Autorzy poszczególnych rozdziałów przedstawiają zarówno teoretyczne, jak i praktyczne podejścia do zagadnień bezpieczeństwa, co czyni książkę przydatną dla naukowców, analityków oraz praktyków zajmujących się polityką bezpieczeństwa. Jednym z głównych walorów publikacji jest jej interdyscyplinarny charakter, który pozwala na spojrzenie na problematykę bezpieczeństwa z różnych perspektyw.

Choć recenzowana monografia może stanowić wartościowe źródło wiedzy na temat współczesnych wyzwań, szans i zagrożeń bezpieczeństwa, jakkolwiek nie czyniąc z tego generalnego zarzutu, mogłaby zostać udoskonalona przez wprowadzenie większej spójności między poszczególnymi rozdziałami. W obecnej formie niektóre teksty różnią się znacząco pod względem stylu i głębokości analizy, co może sprawiać wrażenie pewnej niespójności w całościowej narracji książki. Ponadto, warto byłoby rozważyć bardziej rozbudowaną sekcję podsumowującą, która mogłaby zsyntetyzować najważniejsze wnioski i propozycje zawarte w poszczególnych rozdziałach, oferując bardziej zintegrowane spojrzenie na omawiane zagadnienia. Włączenie więk-

³⁵ A. Grabowska, M. Kropiwiec, *System dowodzenia...*, s. 180.

szej liczby przykładów z praktyki międzynarodowej i studiów przypadków mogłoby również wzbogacić treść książki, czyniąc ją bardziej przydatną dla praktyków i analityków bezpieczeństwa. Niemniej, podsumowując, monografia *Studia nad bezpieczeństwem. Procesy, wyzwania, instytucje* pod redakcją Marleny Drygiel-Bielińskiej to niewątpliwie kompendium wiedzy, które z pewnością będzie stanowić cenne źródło informacji i inspirację do dalszych badań nad problematyką bezpieczeństwa. Książka ta ma szansę stać się nieocenionym narzędziem dla wszystkich, którzy pragną pogłębić swoje zrozumienie współczesnych zagrożeń i wyzwań w dziedzinie bezpieczeństwa oraz poznać skuteczne metody przeciwdziałania tym zagrożeniom. Publikację tą można przede wszystkim polecić specjalistom z zakresu bezpieczeństwa narodowego, stosunków międzynarodowych, politologii i socjologii.

Bibliografia / References

- Adamski J., *Nowe technologie w służbie terrorystów*, Warszawa 2007.
- Borkowski R., *Terroryzm ponowoczesny*, Toruń 2006.
- Chomsky N., *Hegemonia albo przetrwanie*, Warszawa 2005.
- Czaputowicz J., *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, Warszawa 2012.
- Drygiel-Bielińska M., *Implikacje wojny w Ukrainie dla bezpieczeństwa Francji*, „Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne” 2023, nr 20.
- Drygiel-Bielińska M., *Kobiety w procesie budowania pokoju – perspektywa systemu międzynarodowego*, „Kwartalnik Naukowy OAP UW <e>Politikon” 2019, nr 30.
- Drygiel-Bielińska M., *Unia Europejska w procesie budowania pokoju w regionie Bałkanów Zachodnich. Problemy adaptacji*, Warszawa-Siedlce 2016.
- Durys P., Jasiński F., *Walka z terroryzmem międzynarodowym*, Bielsko-Biała 2005.
- Kerrigan M., *Dzieje tortur od starożytności do dziś*, Warszawa 2012.
- Kitler W., Skrabacz A., *Ochrona ludności i obrona cywilna w świetle współczesnych uwarunkowań bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2009.
- Koziej S., *Imperatyw trwałego bezpieczeństwa europejskiego*, [w:] *Bezpieczna Europa z perspektywy Wschodu*, red. W. Walkiewicz, Warszawa 2010.
- Kugiel P., *Znaczenie grupy BRICS po rosyjskiej inwazji na Ukrainę*, „Biuletyn PISM” 2022, nr 99.
- Kuźniar R., *Pozimnowojenne dwudziestolecie 1989–2010. Stosunki międzynarodowe na przełomie XX i XXI wieku*, Warszawa 2011.
- Legucka A., *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa na obszarze Wspólnoty Niepodległych Państw*, Warszawa 2008.
- Marszałek P.K., *Najwyższe ustawodawstwo wojskowe w systemie ustrojowym II Rzeczypospolitej*, Wrocław 2011.
- Nye jr J.S., *Konflikty międzynarodowe. Wprowadzenie do teorii i historii*, Warszawa 2009.
- Pelczyńska-Nałęcz K., *Dokąd sięgają granice Zachodu 1990-2010*, Warszawa 2010.

- Polak A., *Geneza i ewolucja zasad sztuki wojennej*, Warszawa 2003.
- Stawecki P., *Ustawodawstwo wojskowe II Rzeczypospolitej 1921-1926*, Warszawa 1990.
- Studia nad bezpieczeństwem. Procesy, wyzwania, instytucje*, red. M. Drygiel-Bielińska, Siedlce 2023.
- Tołwiński M., *Kategorie wojny i pokoju w koncepcjach bezpieczeństwa społecznego Ericha Fromma i Bertranda Russella*, Siedlce 2021.
- Wiśniewski R., *Kultura strategiczna – czyli o kulturowych uwarunkowaniach polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Przegląd Strategiczny” 2012, nr 1.
- Zimbardo P., *Efekt Lucyfera*, Warszawa 2009.